

Det nya Afrika med dammiga glasögon

En ny solskenshistoria om Afrika håller på att växa fram. **Erika Bjerströms** *Det nya Afrika* är samtidigt både fräsch och unkg.

Den starka framtidstro och optimism som präglade rapporteringen från Afrika under självständighetsvågen för femtio år sedan falnade sakta men säkert mot slutet av 1900-talet. Militärkupper, svält och korruption blev den överspännande berättelsen. År 2000 förutspådde tidningen *The Economist* att "kontinenten utan hopp" aldrig skulle komma på fötter.

Idag har vinden igen vänt. Allt mer skrivs om den snabba ekonomiska tillväxten i många afrikanska länder. Om hur kinesiska vägbyggen och nya olje- och gasfyndigheter öppnar upp nya möjligheter. Om att antalet mobiltelefoner, mopedtaxin och supermarketer ökar i takt med att medelklassen växer. Ifjol – 13 år efter domedagsprofetian – svängde *The Economist* 180 grader i sin analys och förstasidesnyheten löd "Afrika, hoppets kontinent".

En av dem som imponerats av utvecklingen på kontinenten är SVT-reportern **Erika Bjerström**. Då Bjerström skulle intervjua Masaikvinnor på den kenyanska landsbygden fick hon höra att kvinnorna nyligen hade kommit hem från modemässan i Paris. Mötet fick henne att ifrågasätta sina egna förutfattade meningar, och intervjun blev startskottet på reportageserien *Det nya Afrika*, som nu utkommit även i bokformat (Weyler 2014).

Postkoloniala fallgropar

Det är inte lätt att som västerlänning skriva om Afrika, det finns alltför många postkoloniala gropar att falla i, alltför många decennier av berättelser där afrikanska länder och folk beskrivs utgående från västerländska premisser.

Enligt den kamerunska filosofen **Achille Mbembe** har västvärlden i relation till Afrika byggt upp den starkaste uppfattningen om "den andre" (*On the Postcolony*, 2001). Han anser att afrikanska samhällen alltid studerats genom en negativ tolkning om vad de inte är, utan att någon kunnat beskriva vad de egentligen är.

I *Det nya Afrika* har Bjerström velat nyansera den traditionella bilden av Afrika och afrikaner som förmedlas i väst. Det är uppfriskande att läsa om hennes möten med akademiker, modedesigners och PR-konsulter, som ger sin egen syn på utvecklingen i sina respektive hemländer.

Många av dem som kommer till orda i boken är trötta på den offerroll de tilldelas i västerländsk media, och Bjerström

gör ett bra jobb med att lyfta fram framgångar och positiva nyheter. Hon skriver bland annat om mobilrevolutionen och den kenyanska uppfinningen M-Pesa, en mobil banktjänst som gör det möjligt att göra affärer utan kontanter, även om man inte äger ett bankkonto, vilket är fallet för 70 procent av befolkningen i Kenya.

Hon varvar fakta om utbildning, hälsovård och politik med personliga historier, vilket gör boken lättläst och intressant. Överlag ger *Det nya Afrika* en mångsidig bild av situationen i flera länder, och man kan endast hålla med författa-

Det är uppfriskande att läsa om hennes möten med akademiker, modedesigners och PR-konsulter, som ger sin egen syn på utvecklingen i sina respektive hemländer.

ren om att dessa positiva berättelser verkligen behövs för att motarbeta den afropessimism som varit rådande.

Men trots att Bjerström vill erbjuda en uppdaterad bild av afrikanska samhällen diskuterar hon fortfarande Afrika som om det vore ett land. Hon erkänner själv att det här är ett problem, men hon anser inte världen vara redo att ta till sig fakta om enskilda afrikanska länder.

Alla vet naturligtvis att Afrika är en enorm kontinent, med tusentals olika folk och språk, men ändå är det så lätt hänt att allting buntas ihop till en historia. Ingen reser till Indien eller Thailand för att sedan komma hem med berättelser om hur livet ser ut i Asien. För afrikanska länders del blir det lätt just så ytligt. Här skulle *Det nya Afrika* ha haft potential att verkligen betona mångfalden – den finns redan där, men tonas istället ner för att tjäna den övergripande berättelsen.

Överdrivet soligt?

Ett annat problem med de nya solskenshistorierna om Afrika är att de i sin iver över att bevisa att saker inte är så illa som folk tror, själva riskerar att slå över i en överdriven afrotimism. Sju av världens tio snabbast växande ekonomier finns i Afrika, ja, men då är också startnivån bland de lägsta. Medelklassen växer, men i de flesta statistiska analyser räknas man till medelklass om man tjänar mer än 2 dollar – knap-

past jämförbart med den trygghet som man förknippar med medelklass i Norden.

Många organisationer som jobbar med frågor om utveckling och global rättvisa talar idag allt mindre om att utplåna fattigdom och allt mer om att komma åt den växande ojämlikheten. Oxfams rapport från tidigare i år visar att en procent av världens befolkning äger nästan hälften av världens tillgångar. Klyftan har fördjupats under de senaste årtiondena av nyliberal politik, vilket bland annat den mycket omdiskuterade boken *Capital in the 21st Century* av **Thomas Piketty** tydligt visar.

Frågan är om de frihandelsområden och enorma skattelättnader som (afrikanska) regeringar erbjuder för att locka investeringar från storföretag i slutändan kommer att gagna mer än en liten del av folket. Jag säger "afrikanska" inom parentes eftersom det här är frågor som i högsta grad är internationella, de berör så gott som alla länder.

Den optimistiska hållningen är uppfriskande, och gör i sig boken läsvärd, men eftersom fokus ligger på det positiva blir analysen på sina håll okritisk.

Bjerström skriver om Hennes&Mauritz som håller på att etablera sig i Etiopien, ett exempel på att den etiopiska ekonomin kommit i rullning. En etiopisk textilarbetare förtjänar cirka 28 euro i månaden, vilket är nästan hälften mindre än arbetarna i Bangladesh, där en stor del av världens kläder för tillfället sys, och där man länge kämpat för löneförhöjningar.

Textilindustrin har på många håll i världen varit en av de första industrierna att etablera sig, och anses allmänt kunna hämta med sig tillväxt och en bättre ekonomi, särskilt för kvinnor. Klädtilverkning kräver en relativt liten grundinvestering, men stor arbetskraft, vilket betyder att låga löner är ett viktigt lockbete.

I och med att stora globala klädföretag som H&M numera sällan äger några fabriker själva, utan köper in kläder av underleverantörer, har tröskeln att flytta produktionen till länder med låga lönekostnader blivit lägre. Då till exempel den etiopiska (och många andra) regeringar lockar investeringar genom att erbjuda skattefrihet och andra lättnader så betyder det här i praktiken att de positiva effekterna för lokalbefolkningen riskerar utebli.

Problem som hänger ihop med globaliseringen och ökad frihandel behandlas ändå knappt alls i boken. Den optimistiska hållningen är uppfriskande, och gör i sig boken läsvärd, men eftersom fokus ligger på det positiva blir analysen på sina håll okritisk. Bjerström faller alltför lätt tillbaka på dammiga (nyliberala) sanningar om vad som behövs för att få marknaderna att fungera bättre eller för att effektivisera jordbruket. På den punkten skiljer hon sig inte från andra skribenter som utgår från den västerländska samhällsmodellen som måttstock.

Erika Bjerström (2014) **Det nya Afrika**, Weyler förlag.

